

5. Садыков Т.С. Парадигмы и принципы // Казахстанская правда. - 2006. – 20 мая.

Резюме

В статье освещаются геостратегические проблемы современного образования Казахстана.

Summary

The geostrategic problems of the policy of education of Kazakhstan considered in the article.

ЕЛБАСЫНЫҢ ЖАҢА ЖОЛДАУЫ ЖӘНЕ СЫРТҚЫ САЯСАТТЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

С.Ш.Мұсатаев –

Абай атындағы ҚазҰПУ теориялық-қолданбалы саясаттану және әлеуметтану кафедрасының доцент міндетін атқарушы, саяси ғылымдарының докторы

Қазақстанның сыртқы саяси векторлары елдің тұрақты дамуына нақты бағыттала отырып, сонымен бір мезгілде осы мәселе ауқымында өзімен көршілес орталық азиялық елдердің, ТМД мемлекеттерінің, Еуро Одақтың және жалпы әлемдік қауымдастықтың мүдделерін органикалық тұрғыда қамтитыны белгілі. Қазақстанның Еуропадағы қауіпсіздік пен ынтымақтастық ұйымымен (ЕҚЫҰ) қарым-қатынас жасасу саясатының, аталған ұйымға төрағалық етуге ұмтылысының астарында да осы өзара тиімді мүдделердің тоқайласуы жатыр.

Бұл тұрғыда Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев “Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері” атты биылғы Жолдауында: “Қазақстанның жоғары халықаралық беделі біздің елімізге Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық жөніндегі ұйымға төраға болуға мүмкіндік берді. Бұл – біз үшін үлкен абырой. Бұл – ЕҚЫҰ-ға адамзаттың жаңа тарихындағы аса күрделі кезеңде төрағалық етудің аса жоғары жауапкершілігі. Қауіпсіздік жөніндегі аса ықпалды ұйымға қазақстандық төрағалық мынадай ұранмен өтетін болады: “Сенім. Дәстүр. Ашықтық. Төзімділік”. Біз көптеген көкейкесті мәселелерді шешу жолдарын бірлесе іздеп, ықтимал дағдарысты жағдайлардың алдын алу үшін бірлескен тетіктерді әзірлейтін боламыз” - деп атап өтті /1/.

Бұл ұйымға қатысушы мемлекеттерді ортақ құндылықтар, ортақ мақсаттар мен ортақ міндеттер біріктіреді, бәрінен бұрын — осы өңірді анағұрлым қауіпсіз, неғұрлым өркендеген өңірге айналдыруға деген ұмтылыс біріктіреді. ЕҚЫҰ бейбітшілік пен қауіпсіздікті нығайтуға, адамның негізгі

бостандықтары мен құқықтарын қамтамасыз етуге бағытталған міндеттерге арқа сүйейді. Қауіпсіздік айқындамасы ретінде шекаралардың қорғалуы, әскери қатердің төндірілмеуі, саяси және экономикалық тұрақтылық, адам құқықтарының сақталуы, қоршаған ортаны қорғау алдымен карастырылады. Бұл ұйымның қауіпсіздік және қақтығыстардың алдын алу мәселелеріне кешенді көзқарасы жер-жердегі құрылымдар мен институттардың тиімді жүйесіне негізделген. Керек деп тапқан кезінде ЕҚЫҰ қақтығыс ошақтарын қару-жарактың күшімен де өшіре алатынын осы жылдар ішінде бірнеше рет көрсетіп үлгерді. Бұрынғы Югославияның елдерін бомбылау солай болды, әсіресе, 2001 жылы Македония жеріндегі соғыс қимылдары тұсында халықаралық күштер дер кезінде араласты, Таулы Қарабахтағы қанды қырғын да ЕҚЫҰ тарапынан жасалған ескертпелерден кейін тоқтатылды. Бірақ ондай шаралар тек жағдай бақылауға көнбей, шектен шығып бара жатқанда ғана қолданылады. Жалпы, ЕҚЫҰ-ның басты құралы - саяси диалог. 1996 жылғы Лиссабон, 1999 жылғы Стамбул саммиттерінде қабылданған "XXI ғасырдағы Еуропа үшін жалпы және толық қауіпсіздік моделі" мен Еуропа қауіпсіздігінің хартиясы осындай жолмен қабылданған. Негізінде, ЕҚЫҰ-ның басты ерекшеліктерінің бірі оның шешімдерінің қашанда тек консенсус арқылы, яғни бірауыздылық жағдайында ғана қабылданатындығында. Осының өзімен-ақ бұл ұйымға мүше елдердің шын мәнінде мәртебе теңдігі көрсетіліп тұрады.

Қазақстанның төрағалық етуінің маңызы мынада: ЕҚЫҰ тарихында тұңғыш рет азиялық мемлекет, тұңғыш рет ТМД мемлекеті, тұңғыш рет халқының негізгі бөлігі мұсылман дінін ұстанатын мемлекет, тұңғыш рет түркі тілдес ұлт ұйыстырып отырған мемлекет әлемдік аренадағы осындай биік тұғырға көтерілді. Кешегі кеңестік кеңістіктен шыққан мемлекеттердің еуропалық үлгі-қалыптарға да сай келетін демократия құруға шындап кіріскендігі, сол жолда толымды табыстарға қол жеткізгендігі алғаш рет ресми мойындалды, құжат түрінде танылды. Қазақ елі жаңа сапалық белеске ауысты - біздің мемлекетіміз ендігі жерде әлемдік саясаттың бұрынғыдай сырттай бақылаушысы, қазіргідей қатысушысы қалпынан сол саясатты қалыптастырушы, айқындаушы мемлекеттердің қатарына қосылды. Елбасымыз Нұрсұлтан Әбішұлы Назарбаевтың аты әлемге танылды - 18 жыл ішінде қиандыдан мемлекет құру, қоғамды бір формациядан екінші формацияға ауыстыру, өтпелі кезеңдегі қиыншылықтардан аман-есен алып өту, елдің еңсесін көтеру, аяғынан тік тұрғызу, алыс-жақын, Батыс-Шығыс мойындап санасатын, құрметтейтін елге айналдыру, ғаламдық дағдарыстың зардаптарын еңсеру, елді жер-жаһанға таныту тек саяси реформатордың, ұлттың ұлы перзентінің ғана қолынан келеді.

2010 жылғы сәуірдің 12 жұлдызында 43 мемлекеттің басшылары мен ресми делегацияларының мүшелері, БҰҰ Бас хатшысы, МАГАТЭ Бас хатшысы, Еуропа Кенесінің, ЕО, ТМД, ЕҚЫҰ және НАТО өкілдері қатысуымен Вашингтон қаласында өткен Ядролық қауіпсіздік жөніндегі жаһандық саммит барысында да ЕҚЫҰ төрағалық етуші Қазақстан

Республикасының шоқтығы биік болғаны даусыз, өйткені еліміз дүниежүзілік тарихтағы ең алғаш рет ядролық қару арсеналынан өз еркімен бас тартып, ядролық сынақ полигонын жапқан ел ретінде мойындалады. Осылайша, төрағалық етуші ел ретінде Қазақстан дүние жүзіне бейбіт өмір сүрудің қандай түрінен болмасын өзіндік озық үлгі көрсетіп отыр.

Осы орайда ресейлік «Ивестия» газетінде жарияланған ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Ғаламдық бейбітшілік және ядролық қауіпсіздік» атты мақаласы туралы айта кеткеніміз жөн сияқты.

Жалпы, ол мақаланың әлемдік және аймақтық ауқымдағы ғылыми орталарда үлкен пікірталас туғызғаны белгілі. Сондықтан да дүние жүзінің түрлі елдерінің зиялылары мен мамандары да оған қатысты өз пікірлерін БАҚ құралдары арқылы жариялап келеді. Әсіресе, Елбасымыздың ядролық зерттеулер мәселесіне қатысты айтқан ұсыныстары, бейбіт мақсаттағы ядролық бағдарламаларды жүзеге асыру тетіктерін жетілдіру стратегиясы талайлардың ойынан шығып жатыр. Аталған мақалада тек ядролық қаруға қатысты өзекті мәселелер ғана қозғалмаған, оны шешудің нақты жолдары мен ұсыныстары қоса берілген. Қазіргі уақытта ядролық қауіпсіздік проблемаларын халықаралық реттеу қиын проблемаға айналып отыр, оған ғаламдық саммиттің өткізілуі де дәлел.

Мақалада анық көрсетілген проблеманың бірі бұл - ядролық қаруы бар мемлекеттердің ядролық қаруды таратпау жөніндегі келісім-шарттан іс жүзінде ешқандай зардапсыз шыға алу мүмкіндігі. ҚР Президенті ұсынып отырған ядролық сынақтарға толық тыйым салу ұсынысы да ядролық қауіпсіздік ісіне сүбелі үлес қосары сөзсіз. Бұлардан бөлек, мақалада атап өтілген ядролық қаруды таратпаудың жалпыға ортақ көлбеу және тік әмбебап келісімін жасау идеясының да уақыты келді және аса өзекті екендігі анық. Сондай-ақ, әскери мақсатта қолданылатын радиоактивті және тұтандырушы материалдарға тыйым салу туралы келісім де қажет әрі маңызды. Сол себепті де Елбасымыздың жаңа бастамаларының алдағы уақыттары да қолдау таба берері анық.

Сол сияқты, Н.Ә. Назарбаевтың әлемдік дағдарысты еңсеру жолдары туралы жарияланған “Дағдарыстың кілті”, “Бесінші жол” сияқты мақалалары да әлем назарын өзіне қатты аударып, соны ой-пікірлерді қоздырғаны белгілі.

ЕҚЫҰ-ға төрағалық ету біздің еліміздің ерен жетістіктеріне негізделген Қазақстанның ұлы жеңісі болып табылады. Төрағалық туралы шешім - либералдық нарықтық экономика және демократиялық қоғам құру саласындағы Қазақстанның нақты жетістіктерін мойындау. ЕҚЫҰ-ға қатысушы-мемлекеттердің консенсуске келуі қазақ қоғамында саяси тұрақтылықты, ұлтаралық және дінаралық келісімді қамтамасыз еткен Президентіміз Н.Назарбаевтың сарабдал ішкі саясатының дұрыстығын мойындау деген сөз.

Тағы да бір атап өтетін жәйт, 1999 жылдан бастап ЕҚЫҰ мүше-елдер Стамбул саммитінен кейін бір үстел басына басына отырып, бастарын құраған жоқ. Осындай биік миссияны Қазақстан биыл жүзеге асыруды

жоспарлап отыр, яғни 2010 жылдың қараша айында ЕҚЫҰ Астана саммиті өтіп, еліміз әлем назарын тағы да өзіне аударады. Мұның барлығы әлемдік қауіпсіздік жүйесін дамытуға қосылған үлес, сонымен қатар Қазақстанның тәуелсіз ел ретіндегі имиджін жақсартатын игі іс-шаралар.

ЕҚЫҰ-ның қазіргі кезеңдегі басты қызметтерінің бірі жаңа тәуелсіз мемлекеттердің қалыптасуына, трансформациялық процестер мен жан-жақты реформаларды жүзеге асыру барысындағы қиындықтарды жеңуге көмек пен қолдау көрсету болып отыр. Алысқа бармай-ақ, күні кеше ғана Қырғызстанда орын алған екінші төңкерісте орын алған жанжалдар мен одан кейінгі дағдарысты жағдайларды реттеуге ЕҚЫҰ атынан төрағалық етуші Қазақстан Республикасы арағайындық қызметке араласып, өз миссиясын абыроймен орындады. Өздеріңізге белгілі, биліктен тайдырылған экс-президент Қ. Бакиев пен жаңадан билік басына келген уақытша үкімет арасында келіспес дау туындап, елдің өзі екі жікке - бірі ескі билікті, екіншісі жаңа билікті қолдайтын оңтүстік-солтүстік болып бөлініп кете жаздап, көрші қырғыз елі азамат соғысының алдында тұрды. Бұл аймақтық қауіпсіздік үшін де өте бір қатерлі сәт болатын. Қандай қарулы кикілжің болмасын оның соңы қайғы-қасірет, қираған экономика, ауру мен аштық, қаптаған босқын екені белгілі. Осындай алмағайып кезеңде Елбасымыз Н.Ә. Назарбаев Қырғызстандағы жағдай туралы әлемдік қауымдастықпен ақыл қосып, жанжалды бейбіт жолмен реттеудің жолдарын іздестірді. Қырғызстанда стратегиялық мүдделері бар АҚШ пен Ресей басшыларымен кеңесе келе, Президентіміз Н.Ә. Назарбаев Қырғызстанның биліктен тайдырылған басшысы Қ. Бакиевті Қазақстанға алып шығу және оның отставкаға кету туралы мәлімдемесін алу сияқты күрделі миссияны жүзеге асырды. Бүкіл әлем көз тігіп, аяғы қалай болар екен деп күтіп отырған мұндай жауапты міндетті қазақ елі ЕҚЫҰ атынан жүзеге асырды. Бұл сонымен қатар бауырлас қырғыз еліне деген жанашырлықтың да белгісі болатын. Дау-жанжал орнығып, бейбіт шешімін тапқан соң да Қазақстан бұл елдегі төңкеріс нәтижесінде орын алған тығырықтан шығу, дағдарысты жағдайларды еңсеру ісіне әлемдік қауымдастықтың күш-жігерін жұмылдыру үстінде. Өзге елдерге үлгі болып, еліміз Қырғызстанға гуманитарлық көмек көрсетуге кірісті: азық-түлік, 20 мың тонна мұнай өнімдері, ауыл шаруашылығына қажетті тұқым және басқа да қажетті көмектерді бірінші болып көрсетті. Міне, мұның барлығы Қазақстанның ЕҚЫҰ төрағалық етуінің арқасында жүзеге асып жатқан істердің бір ұшы ғана. Адамзат тарихында Қазақстанның ЕҚЫҰ төрағалық еткен кезеңі өзіндік орны мен салмағы бар оқиға ретінде жазылары сөзсіз.

1. “Жаңа онжылдық – жаңа экономикалық өрлеу – Қазақстанның жаңа мүмкіндіктері”. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың ел халқына арнаған Жолдауы // Егемен Қазақстан.- 2010. - 30 қаңтар. -Б. 4.

Резюме

Статья посвящена новому Посланию Главы государства и актуальным проблемам внешней политики нашего государства.

Summary

The article is devoted to the 'Message of the Head of State' and actual problem of external policy

ПОЛИТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ КАЗАХСТАНО - АМЕРИКАНСКИХ ВЗАИМООТНОШЕНИЙ В КАСПИЙСКОМ РЕГИОНЕ

Т.Н. Ушанова–

*к.полит.н., и.о.доцента кафедры международных отношений
КазНПУ им. Абая*

Для Соединенных Штатов Казахстан и Центральная Азия являются регионом особой важности. Здесь все усилия направлены на развитие двусторонних отношений, поддержание стабильности, развитие демократии и большей интеграции в систему международных экономических отношений. Центральная Азия, по мнению официального Вашингтона, есть регион совместного международного сотрудничества, а не "зона особого влияния" отдельных стран. По мнению США, Казахстан доказал свое право на лидерство не только в регионе, но и за его пределами, когда стал первой страной в мире, добровольно отказавшейся от четвертого в мире ядерного потенциала, а затем поддержал усилия США в Ираке и содействовал восстановлению и стабилизации Афганистана/1/.

Казахстан со времени обретения независимости взял курс на проведение многовекторной, сбалансированной внешней политики. И Казахстанское председательство в ОБСЕ в 2010 году проходит под девизом: «Доверие. Традиции. Транспарентность. Толерантность»/2/.

С 2006 года казахстанско-американские отношения носят характер стратегического партнерства, что провозгласили президенты наших стран. Мы активно развиваем стратегические диалоги в области безопасности, экономики, энергетики и демократии и наполняем их практическим содержанием.

В ходе визита министра иностранных дел РК М.Тажина в Вашингтон 4-5 мая 2009 года состоялись первые переговоры с представителями новой администрации США на высоком уровне, в том числе с новым Государственным секретарем США Х.Клинтон. Им предшествовали телефонные разговоры главы нашего государства с президентом США Б.Обамой и вице-президентом Дж.Байденом в апреле 2009 года.

Американская сторона подтвердила Казахстану преемственность внешнеполитического курса, и выразила готовность активизировать